

Kontrollkäik Koluvere Hooldekodusse

(1) Õiguskantsleri nõunikud viisid 25.02.2009 omal initsiatiivil läbi etteteatamata kontrollkäigu Koluvere Hooldekodusse (edaspidi hooldekodu).

Hooldekodu kuulub AS-le Hoolekandeteenused, mis tegutseb Sotsiaalministeeriumi haldusalas. Hooldekodu pakub erihoolekandeteenuseid, sh ööpäevaringset erihooldusteenust. Hooldekodus on 35 kohta ööpäevaringsele erihooldusteenusele kohtumäärusega hoolekandetasutusse paigutatud isikutele.

(2) Kontrollkäigul kontrollis õiguskantsler, täites ühtlasi piinamise ning muu julma, ebainimliku või inimväärikut alandava kohtlemise ja karistamise vastase konventsiooni fakultatiivse protokollis artiklis 3 sätestatud riigi ennetusametuse funktsiooni, kas hooldekodus isiku teistest teenust saavatest isikutest eraldamise korraldamine vastab õigusaktides kehtestatud nõuetele.

(3) Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid hooldekodus isiku teistest teenust saavatest isikutest eraldamise korraldamise praktikat ajavahemikus 01.01.2008-25.02.2009. 2008. aastal esines hooldekodus 4 isiku eraldamise juhtumit ning 2009. aastal kuni 25.02.2009 2 juhtumit. Õiguskantsleri nõunikud tutvusid kohapeal hooldekodu eraldamisruumidega, eraldamise kohta tehtud otsustega ja eraldamise kohta peetud žurnaaliga.

(3.1) Kiirabiteenuse osutaja või politsei teavitamine isiku eraldamisest

Sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 20² lg 5 (jõustus 01.01.2009) alusel teavitab ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja enne eraldamist kiirabiteenuse osutajat või politseid.¹ Samasisuline regulatsioon kehtis ka enne 01.01.2009 ja oli sätestatud sotsiaalministri 30.05.2002 määruse nr 82 „Hoolekandetasutustes piirangute rakendamise kord“ § 4 lõikes 3.

Kontrollimisel selgus, et hooldekodu ei teavita isikute eraldamisel enne ega peale eraldamist kiirabiteenuse osutajat või politseid. Hooldekodu direktori sõnul ei teavita reeglina hooldekodu isikute eraldamisel kiirabiteenuse osutajat või politseid, kuna selleks puudub vajadus - eraldatud isik rahuneb ise teatud aja jooksul.

Õiguskantsler leiab, et hooldekodu peab muutma isikute eraldamise korraldamise praktikat ja edaspidi teavitama isikute eraldamisel kiirabiteenuse osutajat või politseid. Kui isik on endale või teistele ohtlik ja ta tuleb eraldada, on vajalik alati vähemalt kas politsei või kiirabi teavitamine juhtumist selleks, et nad saaksid otsustada nendepoolse sekkumise vajalikkuse üle (nt kiirabiteenuse osutaja teavitamine isiku eraldamisest on vajalik selleks, et tuvastada, kas tegemist on isikuga, kes vajab psühhiaatrilise abi osutamist psühhiaatrilise abi seaduses sätestatud korras). Teavitamine peab toimuma viivitamatult eraldamist tingivate asjaolude ilmnemisel.

---

¹ Sotsiaalhoolekande seaduse, puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja nendega seonduvate seaduste muutmise seaduse seletuskirjas on SHS § 20² lg 5 kohta sätestatud järgmist: „...teenuse osutaja on kohustatud koheselt teavitama eraldusvajaduse ilmnemisest politseid või kiirabi. Antud sündmus kvalifitseerub politsei ja kiirabi jaoks kriitiliseks inimese elu ja tervise seotud sündmuseks. Eraldamise otsuse peab reeglina tegema arst (nt kiirabiarst). Samas kiirabi saabumiseni võib olla vajalik isiku või teiste isikute elu ja tervise huvides isik siiski eraldada.“

Tulenevalt eeltoodust **soovib õiguskantsler hooldekodu direktoril edaspidi teavitada isiku eraldamisel kiirabiteenuse osutajat või politseid.**

(3.2) Seadusliku esindaja teavitamine isiku eraldamisest

Vastavalt SHS § 20² lõikele 7 teavitab teenuse osutaja isiku eraldamisest isiku seaduslikku esindajat tema olemasolu korral. Antud säte jõustus 01.01.2009.

Kontrollimisel selgus, et 2009. aastal ei teavitanud hooldekodu isiku eraldamise juhtudel eraldamisest isiku seaduslikku esindajat. Hooldekodu direktor kinnitas, et hooldekodus puudub praktika teavitada isiku eraldamisel sellest isiku seaduslikku esindajat.

Õiguskantsler leiab, et hooldekodu peab muutma isikute eraldamise korraldamise praktikat ja edaspidi teavitama eraldamisest isiku seaduslikku esindajat. Seadusliku esindaja teavitamine isiku eraldamisest on vajalik selleks, et seaduslik esindaja oleks teadlik isiku kohta tehtud õigusi ja vabadusi piiravatest otsustest. Seaduslik esindaja saab pärast hinnata, kas isiku eraldamisel järgiti isiku õigusi ja huve ning vajadusel võtta kasutusele isiku õiguste kaitsmiseks vajalikke meetmeid.

Tulenevalt eeltoodust **soovib õiguskantsler hooldekodu direktoril edaspidi teavitada isiku eraldamisel tema seaduslikku esindajat.**

(3.3) Eraldamise otstarve ja põhjuse selgitamine eraldatud olnud isikule

SHS § 20² lg 9 alusel on pärast eraldamise lõpetamist ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja kohustatud eraldatud olnud isikule selgitama eraldamise otstarvet ja põhjust.² Nimetatud regulatsioon jõustus 01.01.2009.

Kuigi hooldekodu direktori sõnul selgitatakse eraldatud olnud isikule eraldamise otstarvet ja põhjust, selgus kontrollimisel, et hooldekodu ei fikseeri nimetatud selgitamist dokumentaalselt.

Õiguskantsler leiab, et hooldekodu peab edaspidi fikseerima toimunud selgitamist, tehes nt märke kas kirjalikus protokollis eraldamise kohta, isiku toimikus või muus dokumendis (nt eraldamise kohta peetud žurnalis). Vastava informatsiooni fikseerimine on vajalik selleks, et oleks hiljem tuvastatav (nt isiku seadusliku esindaja poolt) kas, millal ja kelle poolt on eraldamise otstarve ja põhjuse selgitamine eraldatud olnud isikule läbiviidud.

Tulenevalt eeltoodust **soovib õiguskantsler hooldekodu direktoril edaspidi fikseerida eraldamise otstarve ja põhjuse selgitamine eraldatud olnud isikule dokumentaalselt.**

---

² Samas SHS § 20² lg 9 kohta: „CPT standardi kohaselt annab selgitamine võimaluse selgitada isikule, keda eraldati, meetme kasutamise otstarvet ning seeläbi vähendada psühholoogilise trauma mõju. Isiku jaoks annab see võimaluse selgitada oma erutuse põhjust enne eraldamise rakendamist, mis võib aidata paremini mõista tema käitumist nii isikul endal kui ka personalil. Isik ja personal üheskoos võivad otsida muid võimalikke meetmeid kontrolli saavutamiseks isiku üle, vältides seeläbi võimalikke vägivaldahoogusid tulevikus ning sellele järgnevate ohjeldusmeetmete kasutamist.“

(3.4) Rahutute ja vägivaldsete isikute probleemse käitumise juhtimise ja eraldamise juhendi koostamine

Vastavalt SHS § 20² lõikele 10 koostab ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja rahutute ja vägivaldsete isikute probleemse käitumise juhtimise ja eraldamise juhendi.³ Antud säte jõustus 01.01.2009.

Kontrollimisel selgus, et hooldekodus ei ole koostatud rahutute ja vägivaldsete isikute probleemse käitumise juhtimise ja eraldamise juhendit.

Õiguskantsler leiab, et AS Hoolekandeteenused peab koostama viivitamatult (kuna regulatsiooni jõustumisest on möödunud enam kui kaks kuud) vastava juhendi kõikide oma haldusalas asuvate ööpäevaringset erihooldusteenust osutavate hooldekodude jaoks. Vastava juhendi olemasolu on vajalik selleks, et tagada, et rahutute ja vägivaldsete isikute käitumist juhitakse alati kindla korra alusel ning ei tekiks juhtumeid, kus isikute õigusi piiratakse ebamõistlikult, ja kasutatakse vahendeid, mis teatud olukorras pole vajalikud.

Tulenevalt eeltoodust **soovitab õiguskantsler AS Hoolekandeteenused juhatusel koostada rahutute ja vägivaldsete isikute probleemse käitumise juhtimise ja eraldamise juhendid kõikide oma haldusalas asuvate ööpäevaringset erihooldusteenust osutavate hooldekodude jaoks.**

(4) Kokkuvõte

Kontrollkäigu tulemusel teeb õiguskantsler isikute põhiõiguste tagamiseks soovitusel Koluvere Hooldekeskuse direktorile ja AS Hoolekandeteenused juhatusel. Soovitusete täitmise osas teostab õiguskantsler järelkontrolli 6 kuu möödudes soovitusete tegemisest.

AS Hoolekandeteenused juhatuse esimees teatas vastuseks õiguskantsleri järelepärimisele oma soovitusete täitmise kohta, et probleemse käitumise juhtimise ja piirangute rakendamise kord (edaspidi kord) on kinnitatud AS Hoolekandeteenused juhatuse 05.10.2009 otsusega nr 1-2-3/40. Isiku eraldamisel kutsutakse korra p 2.4 alusel esimesel võimalusel politsei ja kiirabi. Tugiisik teavitab korra p 2.10 alusel isiku eraldamisest olemasolu korral isiku seaduslikku esindajat. Peale isiku eraldamise lõpetamist selgitatakse isikule korra p 2.9 alusel eraldamise otstarvet ja põhjust ning koostatakse juhtumikirjelduse, kuhu fikseeritakse mh ka nimetatud selgitamise läbiviinud töötaja nimi ja ametikoht ning selgitamise aeg.

---

³ Samas SHS § 20² lg 10 kohta: „Juhendis peab olema kehtestatud muu hulgas: milliseid meetmeid, mis ei ole ohjeldusmeetmed, võib kasutada rahutute ja vägivaldsete isikute probleemse käitumise juhtimiseks, millistel juhtudel ja tingimustel võib meetmeid, sealhulgas eraldamist, kasutada ning meetmete, sealhulgas eraldamise kasutamise järelevalve kord teenuse osutaja poolt. Juhendi puhul on tegemist teenuse osutaja sisedokumentidega töötajate tegevuse juhendamiseks ning selles ei ole lubatud sätestada isiku õiguste piiranguid, mis ei ole lubatud seadusega ja põhiseadusega.“